

ПО ПЪТЯ КЪМ УСПЕШНАТА ИНТЕГРАЦИЯ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ РАЗЛИЧНИ ЕТНОСИ, ГР. ЛЕТНИЦА

*Христина Валентинова Гергова
учител ЦДО в СУ „Бачо Киро“*

На територията на Община Летница функционира само СУ „Бачо Киро“ като средищно училище. В училището се обучават ученици от различни етнически общности от гр. Летница и близките населени места. През последните пет години, процентът на учениците от малцинствените групи се увеличава. Затова и един от акцентите на образователната политика на СУ „Бачо Киро“ е създаването на условия за образователна интеграция на деца и ученици от различни етнически групи. Целта е да се подпомогне по-успешната им социална и трудова реализация, а основните ни задачи са свързани с осигуряването на равен достъп до качествено образование, засилване на мотивацията за участие в образователния процес и подпомагане на интеграцията.

В изпълнение на поставените цели и задачи през последните години в СУ „Бачо Киро“ се утвърдиха следните добри педагогически практики в областта на образователната интеграция на деца и ученици от етническите малцинства:

- оптимизиране на училищната мрежа и осигуряване на транспорт от и до училище;
- осигуряване на безплатни учебници за учениците от I до XII клас;
- допълнително обучение по български език на ученици от начален и прогимназиален етап;
- въвеждане и развиване на целодневна организация на учебния ден;
- съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства чрез извънкласни и извънучилищни дейности;
- дейности, насочени към позитивна промяна в нагласите и приобщаване на учениците и техните родители към образователната дейност в училище, чрез създаване на Училищен парламент и Родителски клуб;
- осъществяване на обменни визити с други училища;
- повишаване квалификацията на учителите за работа в мултиетническа среда.

Оптимизиране на училищната мрежа и осигуряване на транспорт от и до училище

След оптимизация на училищната мрежа на територията на Община Летница функционира само СУ „Бачо Киро“ като средищно училище. В училището се обучават ученици от различни етнически общности от гр. Летница и селата Крушуна, Горско Сливово, Кърпачево, Чавдарци, Каменец, Одърне и Асеновци. През последните пет

години броят на учениците в училището се увеличава. Увеличава се и процентът на учениците от различни етнически общности (над 80%). За сметка на това за същия период се наблюдава спад в броя на неизвинените отсъствия, намаляване броя на отпадналите от училище ученици и увеличаване, макар и със стотни, на средния успех за училището. Това доказва, че политиката за интеграция на деца и ученици от етнически малцинства е успешна.

За нуждите на учениците училището предлага безплатен, ежедневен, специализиран превоз от и до населеното място на ученика.

Осигуряване на безплатни учебници за учениците от I до XII клас

Ниският социален статус на по-голяма част от родителите е причина за невъзможността им да осигурят необходимите учебници и помагала за своите деца. Те са основно средство, чрез което ученикът, с посредничеството на учителя, получава подредени знания по определен предмет. Липсата им води до затруднения при усвояването на учебния материал. Това от своя страна води до намаляване на мотивацията за учене и интереса към учебния процес.

Благодарение на дарение на стойност 9 890,00 лв. , направено от г-н Кай Маак, преди началото на учебната 2015/2016 година се закупиха около 1200 учебника и учебни помагала за учениците от VIII до XII клас. По този начин на всички ученици – от I до XII клас се предоставят безплатни учебници, чрез които учениците от СУ „Бачо Киро“ гр. Летница участват пълноценно в учебния процес.

Допълнително обучение по български език на ученици от начален и прогимназиален етап

С цел коригиране на пропуските в знанията и повишаване нивото на постиженията на учениците училището ежегодно организира допълнителна работа с ученици с дефицити в знанията. По време на допълнителното обучение се осигурява добра атмосфера и се създават условия за творческа изява, за повишаване на самочувствието и мотивираността на всеки ученик за активно участие в учебния процес чрез развиване на индивидуалните му способности и потребности. Ускорява се социализацията на изоставащите деца чрез включването им в конкурси, състезания и училищни празници.

За последните 5 години в допълнително обучение са включени над 60 ученици от II до VIII клас. През учебната 2011/2012 г. в допълнително обучение по БЕЛ са включени 13 ученици от II, III и IV клас. През следващата учебна година в

допълнително обучение по БЕЛ са включени 15 ученици от III, IV и VIII клас. През учебната 2013/2014 година в допълнително обучение по БЕЛ са включени 10 ученици от II, III и IV клас. През следващата учебна година в допълнително обучение по БЕЛ са включени 13 ученици от II, III и IV клас, през учебната 2015/2016 година - 11 ученици. След приключване на допълнителното обучение се наблюдава коригиране на пропуските при повечето ученици, повишен интерес и повишена мотивация за участие в учебния процес.

Въвеждане и развиване на целодневна организация на учебния ден

От месец януари 2011 г. училището се включва в ПРОЕКТ BG051PO001-3.1.06 „Подобряване на качеството на образованието в средишните училища чрез въвеждане на целодневна организация на учебния процес“. От тогава в училището успешно се организира и провежда целодневната организация на учебния ден.

Целодневната организация на учебния ден в СУ „Бачо Киро“ включва провеждането на задължителните учебни часове по училищния учебен план и дейностите по организиран отход и физическа активност, самоподготовка и заниманията по интереси.

Дейностите по организиран отход и физическа активност на учениците включват организиране на обедното хранене на учениците, организиране и провеждане на отхода и спорта на учениците за създаване на здравословни навици и осъществяване на преход към самоподготовката. Дейностите по отход и физическа активност се организират в помещения, различни от тези за дейностите по самоподготовка.

Самоподготовката на учениците в условията на целодневното обучение допринася за правилното и трайно усвояване на учебния материал и съдейства за формиране на навици за самостоятелно учене с разбиране, стимулира любознателността и стремежа към знание, толерантно взаимодействие чрез усъвършенстване на уменията за общуване. За часовете по самоподготовка, в зависимост от потребностите на учениците, се осигуряват и консултации с учители.

В часовете за **занимания по интереси** с учениците се работи в направленията: наука, изкуства, образователни и развиващи игри. На децата се предоставя възможност да обогатяват своите знания и умения, да развиват своя талант и творчески заложби. Общата цел на дейностите по интереси е да организират свободното време на учениците така, че те да реализират потребностите си от изява и творческа свобода, да разгърнат интересите, мислите и въображението си. Да подпомогнат в усвояването на знания и умения, заложи в учебния материал по предметите: музика, рисуване, РК,

ЧП, ОС, математика и БЕЛ. Дава се възможност за повишаване ефикасността при управление на вътрешно-колективните личностни отношения и се създават условия за обмяна на знания, опит, ценности между учениците. С нетрадиционни форми на работа се предизвиква у учениците радост и удовлетворение от училищния живот и от техния личен принос за обогатяването му. Дейностите по интереси спомагат за нравственото и естетическо възпитание на учениците, а също и за усъвършенстване навиците им за работа в екип.

Целодневната организация на учебния ден в СУ „Бачо Киро” се осъществява от 6 години.

През учебната 2011 / 2012 г. в училището са сформирани 7 полуинтернатни групи с целодневна организация на учебния процес. Обхванати са 157 ученици от 296, обучаващи се в I–VIII клас. През учебната 2012/2013 г. се запазва броят на полуинтернатните групи.

Интересът към целодневната форма на обучение се засилва и през 2013/2014 г. се увеличава броят на групите на 8 . През учебната 2014/2015 г. се запазва броят на полуинтернатните групи. Обхванати са 157 ученика от 296, обучаващи се в I– VIII клас. За учебната 2015 / 2016 г. са записани 335 ученици от I до VIII клас, които сформират 15 паралелки, а от тях са съставени 8 ПИГ, включващи 184 ученика.

За учебната 2016/2017 г. са записани 283 ученици от I до VII клас, които сформират 14 паралелки, а от тях са съставени 7 групи за целодневна организация на учебния ден, включващи 176 ученици.

Основните педагогически цели, които се преследват през всички години на прилагане на целодневната организация, са:

- повишаване качеството на образователно-възпитателния процес чрез развитие уменията на учениците за самоподготовка и откриване и насърчаване на творческите способности и умения за общуване на учениците, необходими в съвременното общество, при зачитане на техните интереси, съобразно индивидуалните им възможности и възрастови особености;
- повишаване на началната и базовата грамотност на учениците от I – IV клас, измерима със степента на уменията им за четене и разбиране на текст, както и за писане и създаване на текст в съответствие с книжовните норми на съвременния български книжовен език;
- поставяне основите и развитие на функционалната грамотност на учениците от V – VII клас, измерима с индивидуалните умения на учениците да откриват, подбират, извличат, анализират и синтезират информация от различни

информационни източници и да я използват за създаване на текст в зависимост от конкретните цели и условия;

- повишаване мотивацията за активно участие в образователно- възпитателния процес на всички заинтересовани страни (ученици, учители, родители) в условията на целодневната организация на учебния ден чрез:
  - създаване на стимулираща личностното развитие на ученика учебна среда, съответстваща на неговата индивидуалност и степен на развитие;
  - създаване на възможности за общуване и опознаване между деца от различни социални, етнически и културни общности;
  - зачитане на индивидуалните различия на децата – стил на възприемане и учене, стил на работата, темперамент, потребности и интереси.

Основните аспекти в работата на групите за ЦДО са: създаване на умения за самостоятелна работа, планиране и разпределение на времето, усъвършенстване на индивидуалната и диференцирана работа в образователно-възпитателния процес.

Целите и задачите на възпитателната работа са:

- затвърдяване на учебното съдържание и автоматизиране на уменията;
  - пренос на знанията в нови учебни ситуации;
  - развиване на умения за учене и самостоятелно справяне с поставените задачи;
  - формиране на положително отношение към учебния труд;
  - разгръщане на творческия потенциал, въображението и познавателните интереси;
  - стимулиране на любознателност и стремеж към изява;
  - усъвършенстване на комуникативните способности и уменията за общуване;
- активизиране на психичните процеси (съпоставяне, сравняване, обобщаване и др.);
- максимално развиване на индивидуалните способности.

С цел подобряване грамотността на учениците не само в часовете по самоподготовка, а и в часовете за заниманията по интереси се работи за постигане на базова грамотност. Най-често използваните методи и техники в тези часове са: “Трите (четирите, петте...) важни неща“, „Къщата на гласните“, „Заеми позиция, „Въртележка“, „Аквариум“, „Мозъчна атака“, „Дърво с решения“, „Лавина“, „Светофар“, „Метод на незавършените изречения“, „Светкавица“, „Драматизации“ и др.

Постигнатите резултати от прилагане на тази практика са:

- издигане и утвърждаване престижа на училището като успешна политика за модернизиране и оптимизиране на училищната мрежа;

- повишено качество на образователно-възпитателния процес в училище чрез: създаването на възможности за успешно преминаване в следващ клас и в следващ етап или степен на образование; инвестициите в учениците от най-ранна възраст;
- ефективно средство за създаване на основа за по-нататъшно учене;
- позитивното въздействие върху личността на ученика чрез включване във всекидневна мултикултурна и конкурентна среда при упражняване както на учебни, така и на спортни, развиващи, възпитаващи дейности и занимания по интереси;
- социализацията на учениците за развитие на умения за работа в екип, концентрация и устойчивост на вниманието, памет, изграждане на положителна нагласа към образованието; преодоляване на риска от дискриминация, проявата на стереотипи по отношение на непътуващи и социално слаби ученици;
- повишаване мотивацията за активно участие в образователно- възпитателния процес на всички заинтересовани страни (ученици, учители, родители) ;
- повишаване физическата активност на учениците, подобряване здравето и физическата дееспособност, намаляване затлъстяването и нездравословния начин на живот;
- осмисляне учебното и извънучебното време и подчиняването му на целенасочена подготовка, отдих и спорт;
- преодоляване на диспропорциите в степента на образованост на учениците от закритите и преобразуваните училища чрез повишаване мотивацията на учениците, учителите и на заинтересованите страни от прилагане на модела „целодневна организация на учебния процес“;
- ограничени предпоставки за отпадане на ученици от училище поради затруднения в усвояването на учебното съдържание и задържането им в училище и създадена мотивация за учене и труд, активно участие в образователно-възпитателния процес чрез ангажиране на свободното време на учениците, осигурените благоприятни условия за отдих и учебни занимания и стимулиране на творческото развитие на учениците.

Предимствата на представената практика са намаляване дела на отпадналите от училище; високата удовлетвореност на децата, на учителите и на родителите от целодневната организация; придобиването на по-голяма убеденост в образователните резултати на учениците и по-голяма сигурност по отношение опазване живота и здравето на децата; повишаване успеваемостта на учениците, включени в групите за

ЦДО, чрез създаване на възможности за пълно и трайно усвояване на учебния материал; подпомагане на учениците в овладяване на българския език, обогатяване на активния им речник и общата им култура; намаляване броя на неизвинените отсъствия от занятията в групата; възпитаване на уважение към индивидуалните различия на децата – стил на възприемане и учене, темп на работа, темперамент, потребности и интереси; повишаване на мотивацията на ученици, учители и заинтересовани страни от прилагане на модела „целодневна организация на учебния процес”.

Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства чрез извънкласни и извънучилищни дейности

По-голяма част от учениците, учещи в училище, произхождат от социално-слаби семейства. Монотонното ежедневие ги прави апатични и неангажирани с училищни и обществени мероприятия. Успешното им включване в училищни дейности по тяхно желание в СИП „Фолклор на етносите”, СИП „Изобразително изкуство“, СИП „Борба“, СИП „Екология“, СИП „Занимателна математика” и дейности, ръководени от Училищния парламент и Родителския клуб, е предпоставка да се предпазят от отрицателното влияние на улицата и да изградят положително отношение към общността „ученици от едно училище”.

Основните цели на въвеждането на СИП „Фолклор на етносите” са свързани със:

- създаване на ефикасен модел за възпитаване на етническа толерантност, гордост и приятелство, както и за привличане и задържане на децата в училище чрез изучаване на фолклора на различните етноси;
- оползотворяване на свободното време на децата, чрез културно наситени познавателни и развиващи дейности;
- подобряване на междуетническия и межкултурен диалог чрез формиране на умения за работа по определени проблеми на деца от 2-8 клас в мултиетнически екипи.

Изучаването на „Фолклор на етносите” дава възможност на учениците да опознаят богатия фолклорен свят на различните етноси и да видят сходствата помежду им. Така те могат да преодолеят своите предразсъдъци.

В СУ „Бачо Киро” град Летница са сформирани две групи „Фолклор на етносите” – една група II – IV клас и втора група – V – VIII клас. Учениците в двете групи са от различни етноси – българи, роми, турци. Всяко дете има възможност да се включи в разнообразни дейности съобразно възможностите си. Нещо повече – то има възможност за индивидуална изява, за равен достъп до образованието – то

удовлетворява потребностите и развива способностите си, повишава самочувствието и вярата в собствените си сили.

В пряката работа водещи са игровият подход, интерактивните методи и средства, иновационните подходи и изследователската дейност, която се реализира при събирането на материали по дадена тема. Учениците от СИП-а вземат участие в конкурси, изложби, състезания и празници. Децата подготвят картички по различни поводи, четат, слушат, преразказват и драматизират автори и народни приказки, пеят и слушат любими детски песни и песни на известни музикални творци, научават различни танцови стъпки и хора.

С огромно вълнение учениците от групите по СИП „Фолклор на етносите“ и техните ръководители взеха участие в събора „Гергьовско веселие“, организиран на 26.04.2016 г. в гр. Койнаре, и в научно-практическата конференция, която се проведе в СУ „Христо Смирненски“, гр. Койнаре. Децата участваха с песни, сценични изпълнения и представяне на обичая „Ладуване“.

На състоялия се ден по-късно в СУ „Бачо Киро“ гр. Летница ежегоден фестивал „Различни, но заедно“ учениците участваха с допълнително подготвени песни и танци, както и със старинни предмети от бита и носии, които донесоха за организираня на фестивала „Кът на етносите“.

Проведената работа в часовете по СИП „Фолклор на етносите“ доказва, че децата от различни етноси могат да бъдат привлечени в група и обхванати в цялостния учебен процес, ако подготовката се извършва в определена система. Работата в групите води до израстването на децата в дух на етническа толерантност, търпимост и уважение към другия. Осъзнавайки своя етнос, децата намират допирни точки с деца от други етноси.

Чрез извънкласните дейности са създадени условия за опознаване на историята, културата, бита, религията, традициите и обичаите на различните етноси. Пресъздаването на традиции и обичаи изгражда у децата нравствени и естетически ценности. Наблюдава се намаляване проявите на расизъм и дискриминация в училище. Извънкласните дейности с множеството забавни игри, изнасянето на празнични програми и използването на интерактивни методи, провокират формирането на редица ценности и положителни емоции, които водят до подобряване на междуетническия диалог. При работа в екип те съумяват да планират общи цели, да работят съвместно, при реализацията на конкретни задачи. Родителите все по-често изявяват желание да се включат в различни дейности. Присъствието им в училище се забелязва по-често, проявяват по-голям интерес към училищния живот и към постиженията на децата си.

Дейности, насочени към позитивна промяна в нагласите и приобщаване на учениците и техните родители към образователната дейност в училище, чрез създаване на Училищен парламент и Родителски клуб

Училищният парламент (първоначално сформиран като Ученически съвет) функционира от 2010/2011 г. Той се състои от 11 членове от V до XII клас. Дейността на парламента се оптимизира с всяка изминала година.

Училищният парламент на СУ „Бачо Киро” провежда инициативи, насочени към повишаване на здравната култура, възпитаване на толерантно отношение към различните. Традиционно се провеждат конкурси за „Най-добре украсена класна стая”, „Най-чиста класна стая”, „Ученик без отсъствия”, „Най-дълги коледни гирлянди”, „Най-толерантен клас“. Организиран се благотворителни акции в помощ на ученици в нужда. Училищният парламент участва в организацията и провеждането на бележите дати и събития като част от училищния живот.

Целта на създаването на ученически парламент е ангажирането на повече деца в дейностите на училището. Няма по-успешна практика от това, когато покажеш на учениците, че тяхното мнение е важно, че те могат да допринесат за подобряване на живота в училище.

Създаването на Родителски клуб е друга дейност, насочена към позитивна промяна в нагласите и приобщаване родители към дейностите в училище. Родителският клуб е основан през учебната 2010/2011 г. В него влизат 14 родители на учениците от I до XII клас. Целта на родителския клуб е привличане на родителите и ангажирането им с училищния живот при решаването на проблеми, свързани с деца, застрашени от отпадане, създаване на активна връзка между училището и родителската общност. Друга важна цел е повишаване капацитета и самоорганизацията на родителската общност. От една страна ще бъдат овластени родители от различни етноси, а от друга – с примера и ангажираността си, те ще привлекат и други, не толкова активни родители.

Повишаване квалификацията на учителите за работа в мултиетническа среда

Педагогическата теория и практика непрекъснато се обогатяват с нови добри практики, методи и техники на работа в мултикултурна среда. Затова е необходимо и повишаването на квалификацията на учителите за работа в такава среда чрез участие в обучения на тази тема.

Голяма част от екипа на СУ „Бачо Киро” взе участие в обучения на тема: „Методи за обучение и възпитание в мултикултурна среда“, „Работа в мултикултурна

среда за интегриране на учениците от ромската общност в училище“, “Обучение на учители за формиране на знания, умения и компетентности за работа в интеркултурна среда“, „Превенция на училищното насилие, агресията и други негативни прояви“, „Наставничеството на млади учители. Лидерство в учебната среда“, „Нова епоха на мислене. Организационна култура и работа в екип“.

По време на тези обучения се формират умения за работа с ученици в позитивна учебна среда и работа в екип, толерантно отношение към ученици от различни етноси и подобряване на уменията на педагозите за работа с ученици от различни етноси.

Овладея се интеркултурна компетентност от страна на педагогическите кадри като основа за осъществяване на ефективен диалог с учениците в култури, различни от собствената им. Усвояват се ключови техники и се промяна основния набор от методи, използвани в класните и в извънкласните форми на работа. Обогатяват се професионалните компетенции на преподавателите чрез формиране отношения на чувствителност към „другия“ и „другата култура“. Развиват се уменията за диалог, ненасилствена комуникация и решаване на конфликти. Развиват се компетентности за използване на методи за интеркултурно образование, както и в преподаването на умения за живот в мултикултурна среда. Усвояват се компетентности за оценяване на постиженията на децата/учениците, свързани с интеркултурното образование в теоретичен и в практически аспект. Придобиват се компетентности за работата със семействата – мотивиране за сътрудничество.

Съвместна работа с училища с подобен етнически състав

1. Съвместна изложба на ученици от СУ „Бачо Киро“ – гр. Летница и ОУ „Христо Ботев“ – с. Кирчево

На 19.12.2011г. учениците от двете училища преживяха чудесни моменти при осъществяването на изложбата под надслов „Новогодишна трапеза на всички етноси“. Изложбата е по идея на съвместния проект „Намаляване на отпадането на ромски деца от училището“, финансиран от Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“ – гр. Велико Търново. Учениците от двете училища организираха изложба на ястия на различните етноси и показаха обичаи, свързани със зимните им празници.

Рецептите за ястията, показани на изложбата са издадени в книгата „РЕЦЕПТИ от Новогодишната трапеза за всички етноси“. Тя включва следните рецепти: Мас порумаса (Свинско месо с лук), Сърмале (Свинско месо с кисело зеле), Щирник (Зелена баница), Миза (Постна мусака), Романи плечинта (Циганска баница), Сладко „Романи“, Гуглимос (Сладки панделки), Цъгър (Цигански сладки), Плечинта роза (Баница роза),

Турска баклава от с. Крушуна, Помашка баклава, Пълнена тиква със сухи плодове и Лучник.

Книгата е издадена със съдействието на СУ „Бачо Киро”- гр. Летница, ОУ „Христо Ботев”- с Кирчево, Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе” – гр. Велико Търново и Фондация Америка за България.

2. Осъществяване на обменни визити със СУ „Васил Левски ”- гр. Троян

През месец март 2015 година в СУ „Бачо Киро” се проведе обобщителен практически открит урок по Технология на кулинарната продукция в 11 клас. Целта на урока беше популяризиране на добри практики, гарантиращи успешно полагане на изпита по професионална квалификация.

В новоизградената учебна кухня учениците готвиха четиристепено меню. Бъдещите готвачи приготвиха салата, панирани сирена и кашкавал, крушунска долама, мъфини с портокалови корички и предложиха на своите гости да дегустират готовите продукти. Ястията бяха приготвени, сервирани и презентирани с професионализъм, за което учениците получиха много висока оценка.

През месец юни същата година възпитаниците на СУ „Бачо Киро ” отговориха на визитата и посетиха открит урок в СУ „Васил Левски ” – гр. Троян.

Изводи:

След успешната реализация на представените педагогически практики интересът и съпричастността на ученици и родители към училищния живот се засилва. Повишава се капацитетът и самоорганизацията на родителската общност. През последните пет години броят на учениците в училището се увеличава. Наблюдава се спад в броя на неизвинените отсъствия, намалява броят на отпадналите от училище ученици и се увеличава, макар и със стотни, средният успех за училището. Това доказва, че училищната политика за интеграция на деца и ученици от етнически малцинства е успешна, а използваните педагогически практики - работят. Те представляват интерес както за учителите, работещи по тях, така и за ученици и родители. Описаните практики са лесно приложими за всяко едно българско училище.

*Христина Валентинова Гергова
учител ЦДО в СУ „Бачо Киро“
гр.Летница, област Ловеч
тел.0876192046
ел.поща: hrisi_gerova@abv.bg*